

materiał dla badaczy życia codziennego i warunków bytowania różnych grup społecznych w Polsce przełomu XVI i XVII stulecia.

Praca została zaprezentowana w angielskim streszczeniu, którego jakości budzi niestety pewne zastrzeżenia. Kiedy czytamy, że: *The work is composed [...] of four studies by four different authors [...]*, to musimy wątpić, czy Autorem książki jest Marek Woźniak. Niestety, w polskich publikacjach streszczenia angielskie wciąż pozostawiają wiele do życzenia.

Książka wydana jest w formie luksusowej, na pięknym błyszczącym papierze, jako pierwszy tom zapowiadanej serii *Studia i Materiały do Dziejów Ziem Królewskich* w Warszawie. Miękkiej nadziejemy, że tom następnym skieruje się skądś.

Maria Bogucka
(Warszawa)

PIOTR GUZOWSKI, *The Origins of the European Marriage Pattern in Early Period from the Perspective of Polish History*, „Acta Poloniae Historica”, t. 108, 2013, s. 5–44.

W początkach kwietnia 2014 r. ukazał się kolejny tom anglojęzycznego (przeznaczonego dla historyków nieznających polskiego) czasopisma „Acta Poloniae Historica”. Otwiera go artykuł Piotra Guzowskiego, historyka dziejów gospodarczych, związanego od lat z Uniwersytetem w Białymstoku, stanowiący przedruk tekstu, który ukazał się w języku polskim w tomie 31 (2012) „Przeszłości Demograficznej Polski”.

Przedstawienie na trzydziestu kilku stronach dorobku polskiej historiografii w zakresie badań nad polską specyfiką form zawierania małżeństw i struktur rodzinnych wymaga wielkiej staranności i naukowej odpowiedzialności. Tekst zaprezentowany przez P. Guzowskiego musi budzić zdziwienie. Jakimi kryteriami kierował się dobierając przykłady? Ich zestaw wydaje się być zdumiewająco przypadkowy, wręcz kapryśny. Ulubieńcy najczęściej prezentowani to: Michał Kopczyński, Andrzej Wyczański, Cezary Kukło, Mikołaj Szoltysek, istotnie autorzy ważnych prac z zakresu tematyki rodzinno-małżeńskiej. Ale jak mogło zabraknąć Tomasza Wiślicza z jego znakomitą, nowatorską książką *Upodobanie. Małżeństwo i związki nieformalne na wsi polskiej XVII–XVIII w.* (Wrocław 2012)? Zastanawiających braków jest więcej. W roku 1998 ukazała się nakładem Trio moja praca *Białogłowa w dawnej Polsce. Kobieta w społeczeństwie polskim XVI–XVIII w. na tle porównawczym*, prezentująca staropolskie rytuały zawierania małżeństw i staropolskie życie rodzinne. Została opublikowana przez angielskie wydawnictwo Ashgate i wydana w roku 2003 pod tytułem *Women in Early Modern Polish Society against the European Background*, zdobywając światowy sukces. W Toruniu w tym czasie odbyła się ważna sesja poświęcona rodzinie u progu czasów nowożytnych, a jej pokłosie pod red. Z.H. Nowaka i A. Radziwińskiego ukazało się w roku 1998; znów ważna pozycja zlekceważona. W roku 2011 opublikowano t. III *Spółczesności Staropolskiego* (pod red. A. Karpińskiego) poświęcony rodzinie, zawierający bogate materiały. Z tego tomu P. Guzowski wspomina tylko jedną (!) rozprawę, i to przyczynkarską — M. Delimaty o prawie rodzinnym w pracach Bartłomieja Groickiego. Ważną rolę w pogłębianiu wiedzy o polskiej rodzinie odegrały prace Bożeny Popiołek, zwłaszcza *Kobiety świat w czasach Augusta II* (Kraków 2003), w którym Autorka analizuje sposoby zawierania małżeństw, czas ich trwania, wewnętrzne struktury rodzinne, relacje międzypokoleniowe itd. w górnych kręgach społeczeństwa staropolskiego czasów saskich. I o niej Guzowski milczy.

W sumie zagraniczny czytelnik otrzymuje niepełny, wręcz wypaczony obraz. Nawet „gospodarz” tekstu Guzowskiego nie został potraktowany solidnie. W wielu poprzednich tomach „Acta Poloniae Historica” znajdowały się artykuły warte przypomnienia, choćby niżej podpisaney, *Marriage in Early Modern Poland* („APH”, t. 31, 2000, s. 51–78). Również zagraniczni

badacze dziejów rodziny cytowani są przez P. Guzowskiego wybiórczo. Nie dostrzegł np. H.-J. Teuteberga, który w 1983 r. zorganizował w Münster międzynarodową konferencję na temat rodziny. Jej pokłosie wydał w roku 1984, w tomie *Ehe, Liebe, Tod. Zum Wandel der Familie, der Geschlechts- und Generationsbeziehungen in der Neuzeit*. Przyczyną było tu zresztą chyba ograniczenie językowe (nieznajomość niemieckiego). W efekcie cała bogata literatura niemiecka o tematyce rodzinnej mogła być dla P. Guzowskiego niedostępna. W takiej sytuacji byłoby lepiej jednak nie zabierać się do prezentacji stanu międzynarodowych badań, nie przedstawiać także swoich wybiórczych wniosków jako globalnych perspektyw polskiej historiografii.

Maria Bogucka
(Warszawa)

RAFAL KUBICKI, *Młynarstwo w państwie zakonne krzyżackiego w Prusach w XIII-XV wieku (do 1434 r.)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2012, ss. 608, 9 map, 38 tabel, 15 wykresów, płyta CD.

Latem 2012 roku Czytelnik otrzymał dość obszerną rozprawę pisana Rafała Kubickiego na temat młynarstwa średnio-wiekowego w państwie zakonne krzyżackiego. Badacz ten zajmował się do tej pory historią późnośrednio-wiecznego Kościoła i zagadnieniami społeczno-religijnymi. Dopiero od około 2008 roku dał się poznać jako historyk zainteresowany kwestią przemysłu młynarskiego, czemu dał wyraz w kilku publikacjach¹. Warto zauważyć, że wydanie wspomnianej monografii jest wydarzeniem istotnym dla badań historii gospodarczej ziem polskich, gdyż ostatnie prace w pełni poświęcone tematyce młynarstwa zostały napisane w latach pięćdziesiątych, sześćdziesiątych i siedemdziesiątych minionego wieku². Na pierwszy plan wysuwają się do dziś nadal najchętniej cytowane i umieszczane w bibliografiach książki Henryka Samsonowicza³ i Marii Dembińskiej⁴, które są już niestety w wielu kwestiach w znacznym stopniu nieaktualne. Powrót do badań nad tematyką młynów wodnych w dobie średniowiecza i nowożytności nastąpił w latach dziewięćdziesiątych minionego wieku. Podjęmowano przy tym bardziej kwestie lokalne niż ogólnopolskowe⁵. Tak więc młyny i związana z nimi gospodarka interesowały

¹ R. Kubicki, *Dominiacja w EBlagu, podmioty ekonomiczne egzystencji komonta (jego związki z miastem, „Rocznik EBlagki”, t. 19, 2004, s. 5-30, temat, *Instytucje eBlagki z XIV-XV w.*, „Rocznik EBlagki”, t. 20, 2006, s. 199-208, temat, *Doświadczenia z młynów w gospodarce komonta EBlagki i EBlagki od drugiej połowy XV do XVII w.*, „Czasopismo Muzeum Nostre, Tradycja i Historia Kultury”, t. 4, 2010, s. 93-119, temat, *Problemy wykorzystania energii wodnej w młynarstwie na przykładzie państwa zakonne krzyżackiego w Prusach*, „KwHKM”, R. LXV, 2008, nr 3-4, s. 285-294, temat, *Przebieg na młynie w dobach cywilizacji w Żarnowcu (okres 1400 r. Warszawa 1710 r.)*, [w:] *Historia i sztuka polska*, red. B. Słowicki, Gdańsk 2011, s. 69-78.*

² W. Wasiatyński, *Regul młynów w średnio-wiecznym prawie polskim*, Warszawa 1936; M. Franck, *Technika budowy młynów wodnych w Polsce w XIV i XV wieku*, „KwHKM”, R. II, 1934, nr 1, s. 79-103; S. Trankowski, *Młyny wodne w Polsce w XV wieku*, temat, R. VII, 1939, z. 1, s. 63-80; Z. Przewłocki, *Technika sprawy młi w Polsce średnio-wiecznej*, Wrocław 1962; T. Czajkowski, *Młyny zbożowe halaportu przemysłowego od XIV do XVII w.*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, t. 8, 1963, z. 1, s. 5-35; K. Buczek, *Z dziejów młynarstwa w Polsce średnio-wiecznej*, „Studia Historyczne”, t. 12, 1969, z. 1, s. 17-51; Z. Przewłocki, *Rozmieszczenie wodnych młynów zbożowych w halaportach w XV wieku*, „KwHKM”, R. XVIII, 1970, nr 1, s. 373-402; *Historia halaportu materialnej Polski w zarysie*, t. 1-2, red. W. Hoesel, J. Pascha, Wrocław-Warszawa-Kraków 1978.

³ H. Samsonowicz, *Rozwinięcie wapienia w Polsce XIV-XV w.*, Warszawa 1934.

⁴ M. Dembińska, *Przemysł zbożowy w Polsce średnio-wiecznej (X-XV w.)*, Wrocław 1973.

⁵ J. Góral, *Młyny wodne na Lubelszczyźnie*, „Studia i Materiały Lubelskie”, t. 14, 1997, s. 45-130; A. Kasiński, *Młyny wodne w dawnym Pomorzu i ich wpływ na przetwarzanie owoców wodnych*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, Nauki Matematyczno-Przyrodnicze, Geografia, t. 29, 1999, s. 337-340; A. Szymczakowa, *Kontrola między państwem a młynarstwem w sprawie budowy kościoła w Młynie i Sieradzu*, „Rocznik Lubelski”, t. 47, 2000, s. 133-139; A. Kasiński, *Pomaz. Dziejże miasta wody piwno*, Pomaz 2004, s. 327-425; W. Długoszki,